

Юрій БУРАКОВ

кандидат історичних наук, доцент

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7180-4469>

Електронна пошта: burakov04@ukr.net

Павло ПРОХОВНИК

доктор філософії

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7278-9184>

Електронна пошта: prohovnik100786@ukr.net

**МІЖНАРОДНІ НАВЧАННЯ ЗА УЧАСТЮ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ:
ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕБІГУ ТА НАВЧАЛЬНО-БОЙОВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ**

У статті проаналізовані міжнародні військові навчання за участю Збройних Сил України, проведені у 2014–2021 рр., під час російсько-української війни. Розкрито динаміку проведення спільних військових маневрів, досліджено практичне наповнення і якісний зміст спільних міжнародних військових навчань. У науковий обіг уведено нові джерельні матеріали, зокрема інтерв'ювання учасників міжнародних військових навчань «Rapid Trident», проведених на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Акцентується увага на тому, що саме участь ЗС України у міжнародних військових навчаннях сприяла підготовці усіх наявних сил та засобів оборони України відповідно до стандартів підготовки НАТО, підвищенню рівня взаємосумісності між підрозділами ЗС України та збройних сил країн-партнерів. Вказано, що розвиток міжнародних військових навчань сприяли в підготовці особового складу ЗС України до відсічі широкомасштабної російської агресії, розпочатої 24 лютого 2022 року.

Ключові слова: міжнародне військове співробітництво, російсько-українська війна, Збройні Сили України, міжнародні військові навчання, взаємосумісність, боєздатність, стандарти НАТО.

Постановка проблеми. Вторгненням 20 лютого 2014 року збройних сил російської федерації в Автономну Республіку Крим почалася російсько-українська війна, що триває і досі. В умовах збройної агресії та окупації Кримського півострова та окремих районів Донецької і Луганської областей військово-політичне керівництво України активізувало співпрацю з країнами-членами НАТО. Міжнародне військове співробітництво стало однією з головних складових зовнішніх відносин України, що здійснюється в рамках реалізації стратегії держави щодо забезпечення національних інтересів країни у сфері зовнішньої політики, оборони та безпеки відповідно до національного законо-

давства України та норм міжнародного права. Одним із напрямів цього співробітництва стала участь ЗС України у міжнародних військових навчаннях, що до періоду повномасштабної війни організовувалися як в Україні, так і за її межами, а вивчення історії їх проведення залишається актуальним завданням вітчизняної воєнно-історичної науки.

Мета статті полягає у воєнно-історичному дослідженні міжнародної співпраці Збройних Сил України у форматі спільних військових навчань, виявленні їх навчально-бойової спрямованості та впливу на підвищення боєздатності Українського війська в умовах збройної агресії російської федерації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В українській історіографії участь України у міжнародних військових навчаннях є маловивченою проблемою. У загальній масі досліджень щодо міжнародного військового співробітництва лише незначна кількість авторів торкалися організації та участі ЗС України у міжнародних військових навчаннях. Так, А. Войціховський вказує, що участь України у військових навчаннях НАТО під назвою «Партнерство заради миру» відіграли важливу роль для досягнення взаємосумісності підрозділів ЗС України з військовими підрозділами Альянсу (Войціховський, А. 2009, с. 27–37). І. Авдошин справедливо відзначив, що формат проведення спільних військових навчань Україна-НАТО є істотним чинником забезпечення національної безпеки нашої держави. Допуск підрозділів іноземних держав на свою територію розглядається як вияв довіри у міжнародних відносинах (Авдошин, І. 2009, с. 143). А. Магомедов розглянув міжнародні навчання в рамках програми НАТО з підтримки миру (Магомедов, А. 2019, с. 37–44). Ю. Недзельський вивчав участь українських військовослужбовців у міжнародних навчаннях в аспекті програми «Партнерство заради миру» (Недзельський, Ю. 2020, с. 40–44). П. Проховник проаналізував історію міжнародних військових навчань «Швидкий Тризуб» на Яворівському полігоні до 2019 р., як приклад військового співробітництва України-НАТО (Проховник, П. 2020, с. 40–44).

Виклад основного матеріалу. Активізація міжнародних військових навчань розпочалася саме під час російсько-української війни. Про підготовку росії до масштабного вторгнення в Україну свідчать її військові маневри, зокрема «Восток – 2018», проведені спільно з підрозділами армій КНР та Монголії на головному російському полігоні Цугом (Забайкальський край). У фінальній фазі навчань було задіяно близько 25 тис. військових, 7 тис. одиниць військової техніки, 25 літаків та вертольотів. У цей же час угруповання російського флоту розгорталися у Північній та Далекосхідній морських зонах. Незважаючи на те, що військово-політичне керівництво росії офіційно заявляло про суто оборонний характер навчань, багато експертів небезпідставно вважало, що кремль готувався до активних наступальних дій (Восток – 2018: десять лет российских стратегических учений и подготовки к ведению военных действий. 2018).

На нашу думку, у відповідь на ці маневри країни-члени НАТО спільно з Україною провели

міжнародні військові навчання «Об'єднані зусилля – 2020». У рамках навчань було відпрацьовано розгортання систем управління підрозділів Територіальної оборони (ТрО) України із залученням понад 7000 військовослужбовців резерву, а також різні способи застосування підрозділів ТрО з іншими силовими структурами, спільні дії Сил спеціальних операцій та Десантно-штурмових військ ЗС України у різних умовах бойових дій. На практиці відпрацьовувалися процеси прийняття, обробки та передачі відповідної розвідувальної інформації від партнерів в інтересах вогневого ураження умовного противника. Варто зауважити, що до навчань також залучалася військова авіація США. Під час відвідування навчань Президент України В. Зеленський акцентував на тому, що вони стали чітким сигналом потужної міжнародної підтримки України у захисті своєї територіальної цілісності та безпеки у Європі (Навчання «Об'єднані зусилля». 2020).

У 2021 році однойменні стратегічні командно-штабні навчання, проведені 28–30 вересня, були повністю підготовлені за стандартами НАТО. У навчаннях взяли участь 12,5 тис. військовослужбовців із 15-ти країн (11 країн-членів Північноатлантичного альянсу, чотири країни-партнери НАТО), було задіяно більше 600 одиниць озброєння і військової техніки («Об'єднані зусилля – 2021». 2021). Навчання відбувалося у три етапи. 28 вересня на території полігону Міжнародного центру миротворчості та безпеки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (далі – МЦМБ НАСВ) було проведено практичну фазу тренувань. Учасники навчань відпрацьовували сценарій наступу противника на північному та на приморському південному напрямках (як можливих напрямках вторгнення ймовірного противника). Так, багатонаціональна батальйонна тактична група, до складу якої входили підрозділи бригади морської піхоти ЗС України, а також рота 1-го піхотного полку Великої Британії і підрозділ 1-го амфібійного полку Швеції, на Приазов'ї відпрацьовувала контр наступальні дії із недопущення евакуації противника морем. Також до відпрацювання навичок долучалися підрозділи Військово-Морських Сил ЗС України і Державної прикордонної служби України. Головнокомандувач ЗС України генерал Валерій Залужний зазначав, що сценарій цих навчань наближений до можливих реальних подій у контексті ситуації, що складалася на кордоні з РФ та з адміністративною межею з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим.

Окрім того, «Об'єднані зусилля – 2021» стали черговим заходом підготовки України до вступу в НАТО, оскільки офіцери Альянсу працювали у штабах ЗС України не лише як спостерігачі, а й на штатних посадах під час планування, брали участь у проведенні навчань у наших бойових порядках і досягли взаємосумісності (Спільні дії українських, британських та шведських військових. 2021).

Важливого значення для підготовки військ (сил) ЗС України в умовах збройної агресії РФ набули щорічні військові навчання «Rapid Trident». Особливої уваги з точки зору організаційного та змістового аспектів заслуговують однойменні навчання, проведені у 2019 році на базі МЦМБ НАСВ у період 13–28 вересня. Порівняно з попередніми навчаннями, кількість учасників «Rapid Trident – 2019» була безпрецедентною — 3 682 військовослужбовці з 14 країн, при цьому найбільший іноземний контингент був представлений військовослужбовцями США та Канади (На Львівщині відбулася офіційна церемонія відкриття українсько-американського навчання «Rapid Trident-2019». 2019). Підготовку українських військовослужбовців різних спеціальностей за стандартами НАТО здійснювали інструктори зі США, Канади, Великої Британії, Литви, Естонії та Польщі. У ході навчань відпрацьовувалося планування застосування та управління підрозділами багатонаціональної дивізії під час відбиття збройної агресії противника та відновлення положення по Державному кордону України»¹.

Вже наступного року кількість учасників навчань «Rapid Trident – 2020» складала 4 100 військовослужбовців із дев'яти країн. Урочисте відкриття маневрів 17 вересня відбулося за участю Верховного Головнокомандувача ЗС України, що у черговий раз підкреслило значущість військових міжнародних заходів такого рівня («Rapid Trident 2020». 2020). Соціоісторичне дослідження ефективності навчань, проведеного фахівцями НАСВ із його учасниками (80 військовослужбовців — представників командного та рядового складу підрозділів Сухопутних військ ЗС України), засвідчило, що міжнародні навчання такого класу забезпечують ефективне впровадження стандартів НАТО у повсякденну діяльність підрозділів ЗС України, сприяють підвищенню бо-

єготовності та взаємосумісності підрозділів під час планування та виконання спільних завдань із військовослужбовцями армій країн-партнерів, а ефективність навчань забезпечується високим рівнем планування заходів та якісною навчально-матеріальною базою МЦМБ НАСВ. Водночас у ході анкетування та інтерв'ювання було виявлено недостатнє забезпечення учасників навчань холостими боєприпасами. Обмежена їх кількість як до стрілецького, так і інших видів озброєння негативно вплинула на проведення польової фази навчання із застосуванням багатоцільової комплексної лазерної системи ураження цілей «MILES». Це пов'язано, насамперед, із тим, що в Україні відсутнє виробництво боєприпасів, зокрема холостих, забезпечення підрозділів здійснювалося за рахунок запасів, створених за радянських часів, що також було недостатньо, а до деяких видів озброєння боєприпасів взагалі не було. Крім того, респонденти визнали недостатній рівень володіння іноземними мовами, що значно ускладнювало комунікацію з представниками країн-партнерів. Так, лише 9 % респондентів мали сертифікати про володіння англійською мовою, близько 15 % використовували її для спілкування з військовослужбовцями іноземних країн під час виконання спільних завдань та у побуті².

Міжнародні військові навчання «Rapid Trident – 2021» носили винятково оборонний характер й були націлені на посилення спільних оборонних спроможностей країн-учасників. Важливою ланкою стали спільні дії з поглиблення взаємосумісності зі збройними силами США та інших держав-партнерів. 20 вересня 2021 р. на базі МЦМБ НАСВ відбулося урочисте закриття навчань (Завершилися міжнародні військові навчання).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Участь підрозділів ЗС України у міжнародних військових навчаннях є яскравим виявом міжнародного військового співробітництва в умовах відсічі та стримування збройної агресії російської федерації. Варто зазначити, що до 2014 року участь України у подібних заходах, особливо під егідою НАТО, мала епізодичний характер, що пояснювалося проросійським курсом тогочасної державної влади. З початком росій-

¹ Поточний архів МЦМБ НАСВ. Спр. 8. «Вхідні телеграми», «Звіт про результати українсько-американського командно-штабного навчання із залученням військ «Репід Трайдент 2019». Арк. 112–119.

² Поточний архів Науково-дослідної лабораторії (військово-історичних досліджень) НАСВ. Ф. 1. Спр. 36. «Інтерв'ю та соціоісторичне дослідження учасників міжнародних навчань «Швидкий Тризуб 2020». Арк. 1–97.

сько-української війни активізувалися військові навчання усіх видів (родів) ЗС України, вивчення особливостей стандартів НАТО і застосування їх під час проведення військових маневрів. Іноземні учасники, у свою чергу, мали змогу вивчати бойовий досвід військовослужбовців ЗС України — учасників антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил.

Масштабні міжнародні військові навчання «Об'єднані зусилля» та серія щорічних навчань «Rapid Trident» відіграли винятково важливу роль у підготовці підрозділів ЗС України для ведення ефективного спротиву і відсічі противника. Інтенсивність проведення міжнародних військових навчань із залученням військовослужбовців ЗС України та збройних сил країн-партнерів у період 2014–2021 років вказує на те, що головний акцент було зроблено на підготовці усіх наявних

сил та засобів оборони відповідно до стандартів НАТО, підвищення рівня взаємосумісності між підрозділами ЗС України та підрозділами збройних сил країн-партнерів під час планування та проведення спільних операцій. Застосування комплексів та систем імітаційного моделювання під час навчань, безумовно, відповідає реаліям та вимогам сучасності і є елементами новітнього підходу до підготовки військових фахівців.

Досвід проведення спільних міжнародних навчань отримав подальше продовження у формі тренувальних місій, які сьогодні з міркувань безпеки проводять за межами України. Подальший розвиток міжнародного військового співробітництва залишається вагомим фактором у підготовці Збройних Сил України для відбиття широкомасштабного вторгнення російської федерації та повної деокупації території України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- «Rapid Trident 2020». (2020). URL: <https://kontrakty.ua/photo/9683/30> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Войціховський, А.В. (2009). Співробітництво України з НАТО у миротворчій діяльності. *Право і Безпека*. № 3, с. 27–37.
- Восток – 2018: десять лет российских стратегических учений и подготовки к ведению военных действий. (2018). NATO REVIEW. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2018/12/20/vostok-2018-desyat-let-rossijskih-strategicheskikh-uchenij-i-podgotovki-k-vedeniyu-voennyh-dejstvij/index.html> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Завершилися міжнародні військові навчання. (2021). URL: <https://www.unian.ua/society/v-ukrajini-zavershilisya-mizhnarodni-viyskovy-navchannya-rapid-trident-2021-novini-ukrajini-11564524.html> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Магомедов, А. (2019). Міжнародні військові навчання країн-членів НАТО за участю підрозділів Збройних сил України та програми Альянсу з підтримки миру в Україні. *Переяславський літопис*. Вип. 1 (15), с. 37–44.
- На Львівщині відбулася офіційна церемонія відкриття українсько-американського навчання «Rapid Trident-2019». (2019). URL: <http://www.mil.gov.ua/news/2019/09/16/na-lvivshhini-vidbulasya-oficijna-czeremoniya-vidkrittya-ukrainsko-amerikanskogo-navchannya-rapid-trident-2019/> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Навчання «Об'єднані зусилля». (2020). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3105257-obednani-zusilla2020-pokazali-najvisij-riven-ukrainskih-vijskovih-zelenskij.html> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Недзельський, Ю.О. (2012). Участь Збройних Сил України у програмі «Партнерство заради миру» (історичний огляд). *Воєнно-історичний вісник*. № 1 (3), с. 135–144.
- «Об'єднані зусилля – 2021». (2021). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/video-obyednani-zusylyya-2021-viyskovy-navchannya-ukrayina/31482599.html> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Проховник, П.М. (2020). Історія міжнародних військових навчань «Швидкий Тризуб» як приклад військового співробітництва України – НАТО. *Воєнно-історичний вісник*. № 1 (35), с. 40–44.
- Спільні дії українських, британських та шведських військових. (2021). URL: <https://armyinform.com.ua/2021/09/30/obyednani-zusylyya-2021-spilno-diyut-ukrayinski-brytanski-ta-shvedski-vijskovi/> [дата зверн.: 15.11.2023].
- Явдошин, І.В. (2009). Проблема іноземної присутності в рамках проведення на території України військових навчань та потенційні загрози національній безпеці. *Стратегічна панорама*. № 1, с. 143–152.

REFERENCES

- Mahomedov, A. (2019). Mizhnarodni viiskovi navchannia krain-chleniv NATO za uchastiu pidrozdiliv Zbroinykh syl Ukrainy ta prohramy Aliansu z pidtrymky myru v Ukraini [International military exercises of NATO member countries with the participation of units of the Armed Forces of Ukraine and the program of the Alliance for Peace Support in Ukraine]. *Pereiaslavskyi litopys*. Vyp. 1 (15), s. 37–44. [in Ukrainian].
- Na Lvivshchyni vidbulasia ofitsiina tseremoniia vidkryttia ukrainsko-amerykanskoho navchannia «Rapid Trident-2019». (2019). [The official opening ceremony of the Ukrainian-American training “Rapid Trident-2019” took place in Lviv region]. URL: <http://www.mil.gov.ua/news/2019/09/16/na-lvivshhyni-vidbulasya-oficijna-czeremoniya-vidkryttia-ukrainsko-amerikanskogo-navchannya-rapid-trident-2019/> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].
- Navchannia «Obiednani zusyllia». (2020). [“Joint Efforts” Training]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3105257-obednani-zusylla2020-pokazali-najvisij-riven-ukrainskih-vijskovih-zelenskij.html> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].
- Nedzelskyi, Yu.O. (2012). Uchast Zbroinykh Syl Ukrainy u prohrami “Partnerstvo zarady myru” (istorychnyi ohliad) [Participation of the Armed Forces of Ukraine in the “Partnership for Peace” program (historical review)]. *Voienno-istorychnyi visnyk*. № 1 (3), s. 135–144. [in Ukrainian].
- “Obiednani zusyllia – 2021”. (2021). “Joint Efforts – 2021”. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/video-obyednani-zusyllia-2021-viyskovi-navchannya-ukrayina/31482599.html> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].
- Prokhovnyk, P.M. (2020). Istoriiia mizhnarodnykh viiskovykh navchan “Shvydkyi Tryzub” yak pryklad viiskovoho spivrobitnytstva Ukrainy — NATO [The history of international military exercises “Fast Trident” as an example of military cooperation between Ukraine and NATO]. *Voienno-istorychnyi visnyk*. № 1 (35), s. 40–44. [in Ukrainian].
- «Rapid Trident 2020». (2020). URL: <https://kontrakty.ua/photo/9683/30> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].
- Spilni dii ukrainskykh, brytanskykh ta shvedskykh viiskovykh. (2021). [Joint actions of the Ukrainian, British and Swedish military]. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/09/30/obyednani-zusyllia-2021-spilno-diyut-ukrayinski-brytanski-ta-shvedski-vijskovi/> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].
- Voitsikhovskiy, A.V. (2009). Spivrobitnytstvo Ukrainy z NATO u myrotvorchii diialnosti [Ukraine’s cooperation with NATO in peacekeeping activities]. *Pravo i Bezpeka*. № 3, s. 27–37. [in Ukrainian].
- Vostok – 2018: desyat let rossijskih strategicheskikh uchenij i podgotovki k vedeniyu voennykh dejstvij. (2018). [Vostok 2018: ten years of Russian strategic exercises and preparations for military operations]. NATO REVIEW. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2018/12/20/vostok-2018-desyat-let-rossijskih-strategicheskikh-uchenij-i-podgotovki-k-vedeniyu-voennykh-dejstvij/index.html> [Accessed: 15.11.2023]. [in Russian].
- Yavdoslyn, I.V. (2009). Problema inozemnoi prysutnosti v ramkakh provedennia na terytorii Ukrainy viiskovykh navchan ta potentsiini zahrozy natsionalnii bezpetsi [The problem of foreign presence in the framework of conducting military exercises on the territory of Ukraine and potential threats to national security]. *Stratehichna panorama*. № 1, s. 143–152.
- Zavershylisia mizhnarodni viiskovi navchannia. (2021). [International military exercises have ended]. URL: <https://www.unian.ua/society/v-ukrajini-zavershilisia-mizhnarodni-viyskovi-navchannya-rapid-trident-2021-novini-ukrajini-11564524.html> [Accessed: 15.11.2023]. [in Ukrainian].

Yurii BURAKOV

*PhD of Historical Sciences, Associate Professor
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7180-4469>

Pavlo PROKHOVNYK

PhD

*Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/000-001-7278-9184>

**INTERNATIONAL EXERCISES WITH THE PARTICIPATION
OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE: MILITARY-HISTORICAL ANALYSIS
OF THE COURSE AND EDUCATIONAL AND COMBAT ORIENTATION**

The article analyzes International Military Exercises with the participation of the Armed Forces of Ukraine during the russian-Ukrainian war (2014–2021). The dynamics of joint military maneuvers are revealed. The practical content and qualitative content of joint international military exercises are studied. New source of materials are introduced into scientific circulation, in particular, interviews with participants of the Joint International Military Exercises “Rapid Trident”, which took place in the facilities of the International Center for Peacekeeping and Security of the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy. The author emphasizes that the participation of the Armed Forces of Ukraine in International Military Exercises contributed to the training of all available Ukrainian Defence Forces and means in accordance with NATO training standards, and increased the level of interoperability between the units of the Armed Forces of Ukraine and the units of the armed forces of partner countries. It is pointed out that the formation and development of International Military Exercises contributed to the readiness of the Armed Forces of Ukraine to repel the large-scale russian aggression that began on February 24, 2022.

Keywords: *International Military Cooperation, russian-Ukrainian war, Armed Forces of Ukraine, International Military Exercises, interoperability, combat capability, NATO standards.*